

100 LAT
NIEPODLEGŁA

Kształtowanie się granicy zachodniej i południowej

Scenariusz lekcji historii
dla klasy 7 szkoły podstawowej
z wykorzystaniem metody
jigsaw (puzzli)

Opracowanie: Elżbieta Paprocka

*nowa
era*

Twoje mocne strony

Cele lekcji

Uczeń:

- poprawnie postępuje się terminami: Polska Organizacja Wojskowa, Komisariat Naczelnej Rady Ludowej, plebiscyt, konwencja górnośląska, zaślubiny z morzem, Wolne Miasto Gdańsk,
- określa czas wydarzeń:
27 grudnia 1918 r. – wybuch powstania wielkopolskiego, sierpień 1919 r. – pierwsze powstanie śląskie, 11 lipca 1920 r. – plebiscyt na Warmii, Mazurach i Powiślu, lipiec 1920 r. – podział Śląska Cieszyńskiego, luty 1920 r. – akt zaślubin Polski z morzem, sierpień 1920 r. – wybuch drugiego powstania śląskiego, 20 marca 1921 r. – plebiscyt na Górnym Śląsku, maj 1921 r. – wybuch trzeciego powstania śląskiego,
- omawia rolę postaci: Ignacego Jana Paderewskiego, generała Józefa Dowbora-Muśnickiego, generała Józefa Hallera, Wojciecha Korfanteego,
- wymienia przyczyny i skutki powstania wielkopolskiego oraz powstań śląskich,
- przedstawia wyniki plebiscytów na Warmii, Mazurach i Powiślu oraz Górnym Śląsku,
- opisuje konflikt polsko-czeski o Śląsk Cieszyński, Spisz i Orawę,
- ocenia znaczenie uzyskania przez Polskę dostępu do morza.

Metody

- metoda aktywizująca – jigsaw (puzzle),
- rozmowa kierowana,
- praca z tekstem podręcznika,
- praca z mapą,
- praca z danymi statystycznymi,
- praca z tekstem źródłowym.

Formy pracy

- indywidualna, grupowa, zbiorowa.

Środki dydaktyczne

- podręcznik „Wczoraj i dziś 7” (s. 230–234),
- zeszyt ćwiczeń „Wczoraj i dziś 7” (s. 104–105),
- karta pracy „Kształtowanie się granicy zachodniej i południowej”.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca

- Czynności organizacyjne: sprawdzenie obecności i podanie tematu lekcji.
- Uczniowie podczas krótkiej rozmowy kierowanej przypominają, jakie terytoria zostały przyznane Polsce na mocy traktatu wersalskiego (Wielkopolska i Pomorze Gdańskie) oraz jak nazywała się powołana w tym traktacie organizacja, która miała za zadanie rozstrzygać spory między państwami (Liga Narodów).
- Nauczyciel informuje, że celem dzisiejszych zajęć będzie poznanie wydarzeń z historii stosunków polsko-niemieckich i polsko-czechosłowackich w pierwszych latach międzywojennych. Poleca uczniom, aby zapoznali się z wykazem najważniejszych zagadnień, które zostaną poruszone podczas lekcji, zamieszczonym w części podręcznika „Na co będę zwracać uwagę” na s. 230.

Faza realizacyjna

- Nauczyciel w formie krótkiego wykładu wyjaśnia przyczyny konfliktów Polski z Niemcami i Czechosłowacją. Podkreśla, że pomimo przegranej wojny Niemcy nie zamierzali rezygnować z dobrze rozwiniętych gospodarczo ziem na Górnym Śląsku, których z kolei domagała się polska strona. Tłumaczy, że podobne źródło miał spór z Czechosłowacją o Śląsk Cieszyński, Spisz i Orawę, czyli o niewielkie terytoria, ale ważne z punktu widzenia interesów gospodarczych.
- Następnie prowadzący dzieli uczniów na cztery grupy, w których będą pracować za pomocą metody jigsaw (puzzli). Zadaniem każdego zespołu jest opracowanie krótkiej i wyczerpującej notatki dotyczącej przydzielonego zagadnienia. Powinny znaleźć się w nich odpowiedzi na pytania zamieszczone w instrukcjach dla drużyn, które znajdują się w Materiałach dla ucznia.
- Uczniowie czytają odpowiednie fragmenty podręcznika. Pierwszy zespół zapoznaje się z tekstem w podręczniku *Powstanie wielkopolskie* ze s. 230–231, drugi – z tekstem *Ustalenie granicy północnej i ramkami Zaślubiny z morzem oraz Wolne Miasto Gdańsk*

Fot.: PAP

ze s. 231–232, trzeci – z tekstami *Pierwsze i drugie powstanie śląskie* i *Trzecie powstanie śląskie* oraz ramką *Wyniki plebiscytu* ze s. 232–233, a czwarty – z tekstem *Konflikt polsko-czechosłowacki* ze s. 234. Następnie grupy przygotowują swoją notatkę, którą każdy członek zespołu przedstawi uczniom z innych grup.

4. Przedstawiciele każdej z grup zostają skierowani do innych drużyn, tak aby w każdej z nich byli uczniowie z grup I, II, III i IV. W nowych zespołach przedstawiają podsumowanie opracowywanego wcześniej zagadnienia. Następnie członkowie tych drużyn wspólnie wykonują zadania 1., 2. i 3. w zeszyte ćwiczeń na s. 104–105 oraz zadanie 1. z karty pracy „Kształtowanie się granicy zachodniej i południowej”.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel wymienia (i w miarę możliwości pokazuje na mapie ściennej) poszczególne odcinki granicy

północnej, zachodniej i południowej II RP, a uczniowie, śledząc mapę na s. 231 podręcznika, odpowiadają, w wyniku których wydarzeń zostały one ostatecznie ukształtowane. Następnie uzupełniają tabelę w zadaniu 2. z karty pracy.

Zadanie domowe

- *Napisz odpowiedź do jednego z poleceń zamieszczonych w części „Ćwiczenia” na s. 234 podręcznika.*

Zadanie dla chętnych

- *Odszukaj informacje o innych plebiscytach i ich wynikach, które zostały przeprowadzone w Europie po zakończeniu I wojny światowej.*

Materiały dla ucznia

Zadanie dla grupy I

- Na podstawie informacji zamieszczonych w podręczniku we fragmencie *Powstanie wielkopolskie* (s. 230–231) przygotujcie krótką notatkę, w której znajdą się odpowiedzi na następujące pytania:
  - Dlaczego doszło do wybuchu powstania w Wielkopolsce?
  - Kiedy wybuchło powstanie i kto stanął na jego czele?
  - Dlaczego Niemcy początkowo ponosili klęski?
  - Kto na arenie międzynarodowej wsparł walczących Polaków?
  - Jakie rozstrzygnięcia w sprawie przynależności terenów Wielkopolski przyniósł traktat wersalski?
- Po wspólnym przygotowaniu notatki każda z osób przedstawi wynik Waszej pracy uczniom z innych grup oraz pomoże im przy rozwiązywaniu zadań z zeszytu ćwiczeń i karty pracy.

Zadanie dla grupy II

- Na podstawie informacji zamieszczonych w podręczniku we fragmencie *Ustalenie północnej granicy oraz ramkach Zaślubiny z morzem oraz Wolne Miasto Gdańsk* (s. 231–232) przygotujcie krótką notatkę, w której znajdą się odpowiedzi na następujące pytania:
  - Jakie były postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie Pomorza Gdańskiego oraz Warmii, Mazur i Powiśla?
  - Jakie były decyzje aliantów w sprawie Gdańska?
  - Jak przedstawiały się relacje Polski z władzami Wolnego Miasta Gdańska?
  - Kiedy, kto i gdzie dokonał symbolicznego aktu zaślubin Polski z morzem?
  - Ile kilometrów miał przyznany Polsce odcinek wybrzeża morskiego?
  - Kiedy odbył się plebiscyt na Warmii, Mazurach i Powiślu?
  - Co było przyczyną porażki Polski w tym głosowaniu?
- Po wspólnym przygotowaniu notatki każda z osób przedstawi wynik Waszej pracy uczniom z innych grup oraz pomoże im przy rozwiązywaniu zadań z zeszytu ćwiczeń i karty pracy.

Zadanie dla grupy III

- Na podstawie informacji zamieszczonych w podręczniku we fragmentach *Pierwsze i drugie powstanie śląskie* i *Trzecie powstanie śląskie* oraz w ramce *Wyniki plebiscytu* (s. 232–233) przygotujcie krótką notatkę, w której znajdą się odpowiedzi na następujące pytania:
  - Dlaczego Niemcy nie zamierzali rezygnować z posiadania Górnego Śląska?
  - Co było przyczyną wybuchu pierwszego i drugiego powstania śląskiego?
  - Jakie były skutki pierwszego i drugiego powstania śląskiego?
  - Kiedy odbył się plebiscyt na Górnym Śląsku i jakie były jego wyniki?
  - Dlaczego doszło do wybuchu trzeciego powstania śląskiego?
  - Jaki był ostateczny podział Górnego Śląska?
- Po wspólnym przygotowaniu notatki każda z osób przedstawi wynik Waszej pracy uczniom z innych grup oraz pomoże im przy rozwiązywaniu zadań z zeszytu ćwiczeń i karty pracy.

Zadanie dla grupy IV

- Na podstawie informacji zamieszczonych w podręczniku we fragmencie *Konflikt polsko-czechosłowacki* (s. 234) przygotujcie krótką notatkę, w której znajdą się odpowiedzi na następujące pytania:
  - Jakie argumenty przedstawiali Polacy, a jakie Czesi, żądając przyłączenia Śląska Cieszyńskiego do swojego państwa?
  - Jakie było strategiczne znaczenie Śląska Cieszyńskiego?
  - Dlaczego Czesi rozpoczęli działania zbrojne w styczniu 1919 r.?
  - Czym zakończyły się walki polsko-czechosłowackie w 1919 r.?
  - W jaki sposób początkowo planowano rozwiązać spór terytorialny między Polską a Czechosłowacją?
  - W jakich okolicznościach i w jaki sposób Rada Ambasadorów podzieliła sporne terytorium?
- Po wspólnym przygotowaniu notatki każda z osób przedstawi wynik Waszej pracy uczniom z innych grup oraz pomoże im przy rozwiązywaniu zadań z zeszytu ćwiczeń i karty pracy.

Kształtowanie się granicy zachodniej i południowej

Imię i nazwisko

Data

Klasa

- 1** Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Po zakończeniu I wojny światowej w Gdańsku i okolicach ludność niemiecka stanowiła mniejszość mieszkańców.	P	F
W odpowiedzi na zbrojne wkroczenie Czechów na sporne terytoria w styczniu 1919 r. władze w Warszawie ogłosiły zamiar przeprowadzenia na Śląsku Cieszyńskim wyborów do polskiego parlamentu.	P	F
Ostateczna decyzja aliantów o podziale spornych terytoriów między Polską a Czechosłowacją zapadła w czasie, gdy Armia Czerwona dowodzona przez generała Michaiła Tuchaczewskiego była bliska zdobycia Warszawy.	P	F
W 1920 r. aliancka Rada Ambasadorów przyznała Czechosłowacji cały okręg przemysłowy Śląska Cieszyńskiego.	P	F

- 2** Zapoznaj się z mapą i uzupełnij tabelę. Wpisz we właściwe rubryki wydarzenia, w wyniku których został ukształtowany dany odcinek granicy II Rzeczypospolitej.

Odcinki granicy	Wydarzenia, w których wyniku został ukształtowany dany odcinek granicy